

MIHAI EMINESCU ȘI CREDINȚA

Ing. Nicolae IOSUB

„Credința zugrăvește icoanele-n biserici!”
(M. Eminescu)

Mihai Eminescu, al șaptelea copil al familiei Gheorghe și Raluca Eminovici, s-a născut la Botoșani și a fost botezat la Biserica Uspenia, avându-l de naș pe stolnicul Vasile Iurașcu. La botez el a primit numele de Mihail. Mihail Arhanghelul a fost rânduit de Dumnezeu căpetenie a îngerilor buni și mare folositor și de bine făcător al mântuirii noastre. Mihail este împlinitorul dreptății dumnezeiești, purtând în mâna dreaptă sabia de foc, cu care l-a alungat din cer, la porunca Domnului, pe Lucifer, îngerul răzvrătit. Numele se tălmăcește „Cine este ca Dumnezeu”.

Poetul Mihai Eminescu s-a născut într-o familie de oameni credincioși, care frecventau regulat biserica, duminica și în celelalte sărbători de peste an, aveau biserica lor lângă casă, cu hramul Sf. Arhangheli Mihail și Gavril, aveau grijă de întreținerea bisericii și îi asigura preotului veșminte și cele necesare traiului.

Biserica Uspenia Botoșani unde a fost botezat Mihai Eminescu și cristelnița de botez

Atât Gheorghe Eminovici, cât și Raluca Eminovici proveneau din familia creștină, de rit ortodox, cu mulți membri care slujeau în biserici și mănăstiri, ca monahi, monahii, dascăl, stareț și stareță și un arhimandrit (Iachint Iurașcu).

Gheorghe Eminovici era fiu de dascăl (cantor bisericesc), cu știință de carte și cu credință în Dumnezeu, slujind la biserica din Călineștii lui Cuparencu, așa cum constată și Vasile Gherasim: „Din toate câte le-am aflat în Călineștii lui Cuparencu, constat că familia lui Eminovici e o familie de țărani. Țărani de baștină au fost înaintașii lui Eminescu și așa au rămas și rudele lui mai nouă, până în ziua de astăzi. Vasile Eminovici (1780- 1844), bunicul poetului, știa puțină carte și avea darul cântării; de aceea îl aflăm în postul, mai mult onorific pe acele vremuri, de „dascăl”, adică cantor bisericesc” (Dr. Vasile Gherasim- În satul Eminovicenilor- Cernăuți 1922, publicat în Convorbiri literare nr.11 din noiembrie 1922).

Gh. Eminovici este crescut în acest spirit de credință, existent în familia sa, și este trimis să învețe carte la Suceava, astfel că ajunge să cunoască mai multe limbi: polona, ruteana, rusa și se descurca foarte bine în franceză și germană, ceea ce dovedește că era interesat de cultură și căuta, prin biblioteca pe care o avea, să-și ridice permanent nivelul lui de cultură.

Atât medicul familiei Eminovici, cât și jitarul Constantin Crețu, dar mai ales Matei Eminescu, au afirmat că Gh. Eminovici era un om credincios, lucru deprins în familia sa, care frecventa în mod regulat biserica, nelipsind de la slujbe religioase, duminicile și la celelalte sărbători. Urmărea cu atenție și evlavie slujbele bisericești, împreună cu toată familia sa și de multe ori îl auzai spunând: „Smerenie duhovnicească lui Dumnezeu și dragoste frățească oamenilor”.

Ținea asupra lui o Psaltire veche, pentru a se ruga la nevoie, unde a însemnat cu mâna lui, datele de naștere a tuturor copiilor săi, așa după cum susține Matei Eminescu, într-o scrisoare către Corneliu Botez și în prefața la ediția de „Poezii de Eminescu”, scoasă la Editura Socec, în anul 1890, unde precizează referitor la data de naștere a lui Mihai: „Într-o Psaltire veche însă, care se păstra din străbuni în casa părinților săi și în care sunt scriși consecutiv autograf de tatăl poetului nașterile tuturor copiilor săi,

pe pagina 5-a stă scris: Astăzi 20 Decembrie anul 1849 la patru ceasuri și cinci spre zece minute evropienești s-au născut fiul nostru Mihai".

După cum se observă, Matei văzuse această Psaltire în casa părintească, ținând minte și pagina unde erau consemnate nașterile copiilor lui Gh. Eminovici. Faptul că ea nu se mai găsește astăzi, nu trebuie să ne facă să ignorăm cele scrise în ea, mai ales că aceste cărți de rugăciuni se găseau, în mediul sătesc, la mai toți țărani, ținând loc și de mijloc de protejare a omului față de diferite primejdii și pentru rugăciune la vreme de nevoie.

De Paști și de Sf. Gheorghe, când își sărbătorea onomastica, invita rudele și prietenii la el acasă și îi trata cu fast și cu mare plăcere. Doctorul Hyneck, prieten cu Gh. Eminovici, scrie într-o scrisoare către Corneliu Botez, în 24 martie 1909: „Era ceremonios, trăia bine sub toate raporturile și obișnuia să-și invite rudele și prietenii la Ipotești, unde-i primea și ospăta bine mai ales la sărbători mari, cum e la Paști ori la Sf. Gheorghe, când își sărbătorea ziua numelui. Îi ducea la biserică, unde asculta slujba cu multă evlavie, căci atât dânsul cât și mama poetului erau religioși, nu lipseau Duminica și în zi de sărbătoare de la biserică și se supuneau obiceiurilor religioase în mod strict” (Omagiu lui Mihail Eminescu- Ed. Socec București, 1909).

Zoe Dumitrescu- Bușulenga, referindu-se la obiceiurile lui Gh. Eminovici spune: „Era petreceri ca pe vremuri, zgomotoase, cu cântece și lăutari, cu ofuri și ahuri, cu mâncare bună, cu grămezi de pui în frigare, cu miel fript tâlhărește, cu purcei la tavă, după anotimp, cu vin mult și vechi, la prilejuri obișnuite, de Crăciun, de Paști și mai ales de Sf. Gheorghe, patronul gospodarului, când ochii căminarului luceau și limba i se dezlega în snoave plăcute” (Zoe Dumitrescu- Bușulenga- Mihai Eminescu- Editura Tineretului, 1963). După zile lungi și grele de muncă pe moșie, Gh. Eminovici și familia sa știau și să se distreze, împreună cu prietenii și rudele lor.

Din cele spuse de către cei care l-au cunoscut, nu se cunoaște ca Gh. Eminovici să fi înjurat, să fi lucrat de sărbători sau să fi făcut rău oamenilor. Deși era iute la mânie, era foarte bun la suflet.

O singură dată a trecut peste canoanele bisericesti, atunci când a botezat pe catolicul Ioan Frank, punându-l pe preotul bisericii din Ipotești, Vasile, să-l boteze în cultul creștin-ortodox, ceea ce i-a adus o condamnare de trei luni, cu detenție la mănăstirea de călugări Vorona, unde a stat închis șase săptămâni.

Raluca Eminovici era o femeie foarte evlavioasă, înțeleaptă, harnică și bună la suflet. Moș Costache Crețu spune că Raluca purta la ea o carte mică, tipărită în rusește („Viața și patimile lui Hristos”), pe care o avea de la străbuni și pe care a dorit să-i fie pusă în sicriu la moartea sa: „Era nedespărțită de o carte mică, tipărită în rusește, pe care a rugat să i-o punem în sicriu când va muri, căci o are de la străbuni. Conașul Mihai îmi zicea că din cartea aceea, cucoana îi tălmăcea viața și patimile Domnului și deseori plângea...era o femeie care avea în făptura ei ceva sfânt” (Octav Minar- Eminescu. Din viața și opera poetului). Această carte, tipărită în rusește, o avea de la bunicul ei dinspre mamă, Alexa Donțu (Potlof), care o adusese din Rusia, atunci când s-a refugiat în România și s-a stabilit pe malul Siretului, ocupându-se de prisaca mănăstirii Moldovița.

Obârșea răzășească era adânc întipărită în conștiința poetului și în vara anului 1883 apare un proiect de epitaf pentru mama sa Raluca: „În acest morment odihnesc/ remeșițele repausatei/ șerbeii lui Dumnezeu/ Ralu Iura / fiica Stolnicului/ Vasile Iura/ Boier de neam din Moldova/ din timpul lui/ Alexandru Mușat/ cel bun/ soția lui/ George cavalier de Eminovici/ castelan ereditar/ al regnului Poloniei”.

Cea mai completă și frumoasă descriere, mamei sale Raluca, o dă poetul: „Era o damă naltă și foarte albă la față, avea ochi mari și albaștri, fața lungăreață și plină, nasul foarte corect, iară gura ei roșă purta totdeauna acel suris voluptos și satisfăcut care-l au femeile frumoase și fără de dorințe. Fruntea ei boltită sub un păr castaniu împletit cu multă măiestrie și unit dinapoia capului cu un pieptene de aur, mâinile dulci și pline cu degete lungărețe, ea se plimba totdeauna gătită când prin grădină, când prin odăi, fără a vorbi nici un cuvânt. Îmbla cu acea superbă maiestate în salele nalte ale casei sale, ca acele regine din epopeele nordice, cari cu voința lor țin mărirea casei și a neamului. Ea era de o blîndețe rară, însă niciodată atât de mîndră, încât în fața ei să nu rămîie urmele unei neșterse și adânci blîndețe. Când ședea, nu avea ținuta plecată proprie femeilor nalte - splendidul ei bust de marmură rămînea drept și mîndru - ai fi gîndit că se simte pe tron.

Bătrînul o iubea nu pentru că ar fi existat doar vo afinitate sufletească între e i- din contra, ea avea un fel de spirit de o înălțime religioasă, el cugeta mirenește, ea avea mult simț pentru muzică și poezie, el le privea numai ca distracțiuni, de care un om nu poate scăpa, în fine peste toată viața ei era răspîndit un fel de farmec poetic - el era proză, deși proză bunomă - el o iubea pentru că era frumoasă, de o nobilă cuviință, care-i impunea...”.

Este cea mai frumoasă și exactă descriere a părinților lui Eminescu și a relațiilor dintre ei, relație de prețuire și respect, rămasă în scrierile sale.

Raluca Eminovici va cumpăra, spun mai toți eminescologii și biografii poetului, de la Teodor Murguleț, cu suma de 250 de galbeni, bisericuța ce se învecina cu gospodăria ei, având grijă de întreținerea și reparația bisericii, de salarizarea preotului și a dascălului, căroră trebuia să le asigure și câte o bucată de pământ. A înzestrat biserica cu icoane, sfeșnice, veșminte și cărți bisericești cumpărate de Gh. Eminovici de la Cernăuți sau de la Iași. Intra deseori în biserică și se ruga pentru sănătatea și reușita copiilor săi și pentru spor în familie.

Informația cumpărării bisericii de către Raluca, provine de la Matei Eminovici, dar e posibil ca ea să nu fie adevărată. Gh. Eminovici cumpăraseră moșia împreună cu casa, anexele gospodărești, grădina și biserica. Teodor Murguleț murise de opt ani și nu există nici un act de vânzare- cumpărare pentru biserică. Această biserică era în proprietatea Ralucăi Eminovici, care o îngrijea și plătea preotul, dar, ea era și în folosul satului, locuitorii Ipoteștilor venind la slujbe în zile de sărbătoare și foloseau cimitirul de lângă biserică pentru a-și îngropa morții.

Biserica Sf. Mihail și Gavril Ipotești și mormintele părinților poetului, fotografie de J. Bielig,

Portretul Ralucăi din tinerețe, făcut de Anton Zigri, ne-o înfățișează pe Raluca Eminovici ca pe o madonă din evul mediu, având în făptura ei ceva sfânt, cu ochii triști care te înduioșau și așa a rămas în memoria Poetului.

Se purta cu mare respect față de soțul său și cu multă bunătate față de copiii săi, în consens cu preceptele creștine și cu bunul simț ce caracteriza femeia crescută în credință și supunere față de bărbat.

Atât Gh. Eminovici cât și Raluca, crescuți în familiile lor, în spiritul credinței străbune, erau oameni cu frică de Dumnezeu care știau că, fără ajutorul divin, nu puteau trece peste greutățile vieții, nu reușeau să-și realizeze copiii și nu puteau obține cele necesare traiului și bunăstării familiei lor. Din

cest motiv, soții Eminovici respectau cu strictețe sărbătorile, mergeau regulat la biserică și se rugau, făceau praznice și pomeniri, respectau zilele de odihnă și țineau posturile, rânduite de biserică. Raluca era prezentă la slujbă împreună cu soțul și copiii săi și i-a educat în spiritul credinței strămoșești, lucru ce se va observa și în creațiile lui Mihai Eminescu, care va scrie frumoase poezii de inspirație religioasă. E de mirare că nici unul din fiii lui Gh. Eminovici nu s-a făcut preot, cunoscând religiozitatea familiei și respectul pentru biserică.

Mihai Eminescu, provenind dintr-o familie profund creștină, apropiat de mama sa Raluca, a fost învățat de mic copil, cu regulile credinței ortodoxe, să citească și să spună rugăciuni, să participe la slujbele din biserică, să se împărtășească, să fie respectuos și să nu facă rău oamenilor, să spună adevărul și să nu mintă. El a fost format de mic în spiritul credinței ortodoxe, ceea ce se va observa, mai târziu, în opera și publicistica sa.

De mic copil, lui Mihai îi plăcea liniștea din cimitir și din jurul bisericuței familiei, unde se retrăgea deseori și medita: „Țintirimul și biserica noastră erau alături cu grădina. Cum plecă mama, luai o pătură și mă dusei în țintirim... Era multă și clară lumină de lună... ramurile salcâmlor erau negre, gratiile de la cripta noastră cu vârful aurite străluceau și vântul atingea toaca de clopot... clopotul

abia atins suna dulce și melodios” (mss.2255). Mormintele de care pomenește Mihai erau ale lui Vasile Iurașcu, nașul său și fraților Vasile și Marghioala, îngropați aici.

Raluca Eminovici trăgându-se dintr-o familie cu trei surori călugărițe și cu doi frați călugări, ținând strânse legături cu ei, ajutându-se la nevoie unii pe alții, a făcut ca să-și educe copiii în spiritul credinței și a respectului față de biserica ortodoxă română și a slujitorilor ei.

Mănăstirea Agafton- Biserica veche

Salutări
în
Botoșani

Monastirea Agafton

Soborul Mănăstirii Agafton, 1899

Biserica Sf. Mihail și Gavril Ipotești și mormintele părinților poetului, fotografie de J. Bielig, 1909. Mănăstirea de călugărițe Agafton se află lângă pădurea Baisa, la 8 km de Botoșani, pe șoseaua ce duce spre Suceava și în această zonă se mai găsesc și astăzi păduri întinse, locuri propice pentru întemeierea unor mănăstiri și schituri, care au apărut pe aceste meleaguri încă din vremea lui Ștefan cel Mare. Monahi și monahii, stăruitori în lucrarea rugăciunii, au înălțat din timpuri străvechi modeste lăcașuri din lemn, unde s-au nevoit și s-au rugat în vremuri de restriște, ținând aprinsă candela creștinismului românesc.

La mănăstirea Agafton, s-au rugat Domnului, numeroase fiice și văduve de boieri, cum au fost: Pisoschi, Vârnav, Curt, Haret, Iurașcu, Bosie, Mavromati, Gafencu, Stamatopol etc. Aici, la Mănăstirea Agafton, s-au călugărit și surorile Ralucăi Eminovici: Fevronia, Sofia și Olimpiada și o nepoată, Xenia Velisari. Surorile Ralucăi Eminovici au ajutat-o de multe ori la nevoie, când trebuia să aducă pe lume pe unii dintre copii săi, o ajuta cu bani și cu educarea copiilor ei.

Agafton- Biserica Sf. Voievozi, renovată și cimitirul, 2010

Bustul Poetului

De mic copil, Mihai venea împreună cu fratele său Ilie (cu patru ani mai mare) la mănăstirea Agafton, stăteau mai multe zile sub îngrijirea și supravegherea mătușilor călugărițe, învățau primele buchii din cărțile de religie, colindau împrejurimile mănăstirii și participau seara la slujbe, ascultând corul

de măicuțe cum cântau „Lumină lină” și alte rugăciuni. Acest lucru i-a impresionat pe copiii Ralucăi, le-a creat o apropiere față de viața de mănăstire, le-a intrat în suflet frumusețea slujbelor și rugăciunilor, lucru ce nu-l vor uita niciodată în viața lor.

Cunoașterea de timpuriu de către Mihai a vieții de mănăstire, a modului de desfășurare a slujbelor, participarea împreună cu mătușile sale la aceste slujbe din biserică, descifrarea slovelor din cărțile de religie, au contribuit la formarea unei concepții sănătoase despre religie și biserică, cunoscând de mic istoria religiei ortodoxe și rolul bisericii în viața oamenilor.

Multe din poeziile sale, scrise mai târziu, sunt inspirate din cunoașterea credinței ortodoxe și rolul ei în istoria poporului: „Învierea; Rugăciune; O, chilia mea sărmană; Preot și Filozof; Colinde, colinde, Răsai asupra mea, Legenda lui Iisus, Dumnezeu și om, Melancolie, Mortua est, Cu mine zilele-ți adaogi etc.

„Un clocot lung de glasuri vui de bucurie...
Acolo-n altar se uită și preoți și popor,
Cum din mormânt răsare Christos învingător
Iar inimile toate s-unesc în armonie:

*Cântări și laude nălțăm
Noi, Ție Unuia,
Primindu-l cu psalme și ramuri
Plecați-vă neamuri,
Cântând Aleluia!*

*Christos au înviat din morți,
Cu cetele sfinte,
Cu moartea pre moarte călcând-o,
Lumina ducând-o
Celor din morminte!”
(Învierea, 1878)*

Mătușa Fevronia îl ajută pe Mihai la descifrarea alfabetului chirilic, el având acces la cărțile și manuscrisele din mănăstire: „Apostol” tipărit în 1774; „Octoih” din 1774; „Didahiile lui Ilie Miniati” din 1837; „Psaltire” din 1794; „Rânduială la facerea rasoforului” din 1815; „Împărțire de grâu a Sf. Ioan Gură de Aur” din 1834 și multe altele. În vacanțele de vară Mihai stătea mai mult pe la Agafton și cerceta manuscrisele din biblioteca mănăstirii, peisajul și liniștea de aici atrăgându-l în mod deosebit.

La Biblioteca Academiei Române se află un pateric miscelaneu, cota 1064, scris la mănăstirea Neamț în 1742, ajuns în posesia preotului Vasile din Botoșani, în anul 1844, iar mai târziu în posesia maicilor Fevronia, Safta și Olimpiada Iurașcu, la Agafton, unde Eminescu a avut posibilitatea, cel puțin să-l răsfoiască. Pe fila 92, în partea de jos, se află o însemnare autografă a poetului Mihai Eminescu (Catalogul vol. IV Manuscrise românești, B.A.R. p. 20).

La Mănăstirea Agafton, Eminescu va reveni de mai multe ori să-și viziteze mătușile sale, pe care le prețuia atât de mult. În 1875, afirmă fratele său Matei, Mihai se duce la Agafton să-și viziteze mătușile. Maica Fevronia organizează o șezătoare de tors lână, unde au participat mai multe călugărițe. Pentru acest eveniment, Fevronia servește musafirii cu stafide, cafea, cofeturi, icre negre, carne și pește, deci o adevărată masă boierească.

Printre călugărițe se afla și Zenaida Pisoschi, care spune povestea lui *Călin* (file din poveste), pe care Eminescu o va versifica:

„De treci codrii de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint”.

Aici, la Mănăstirea Agafton, a existat și există și astăzi un bogat tezaur de carte veche bisericească, manuscrise din anii 1730-1800, cărți ce au fost cercetate și citite de Mihai Eminescu în timpul vacanțelor sale, când petrecea multe zile în liniștea mănăstirii și departe de ochiul vigilent al lui Gh. Eminovici.

Printre cărțile aflate la Mănăstirea Agafton se găsea și „Mărgăritele” lui Vasile Iurașcu, carte de rugăciuni unde acesta își notase toate datele importante din viața familiei sale. Această carte a fost

citită, cu siguranță, și de Mihai Eminescu, în perioada când venea la Mănăstirea Agafton și a văzut și însemnările făcute de bunicul său.

Gala Galaction, referindu-se la întâlnirea și legătura dintre copilul Mihai și maica Fevronia spune: „Dar aceasta însemnează că Eminescu, copil de patru, de zece, de paisprezece ani....a venit, de nenumărate ori, întâi cu părinții și, apoi, singur sau întovărășit de frați și de prieteni, ca să vadă pe Maica Fevronia și să cerceteze mănăstirea din codri. Eminescu a coborât din Botoșani pe aceste cărări care descurcă poienile înflorite, vâlcelele mascate cu trandafiri sălbatici și umbra stejarilor bătrâni, și s-a urcat la schitul cenușiu și plin de pace. La Mănăstirea Agafton a cunoscut Eminescu întâia oară cenobitismul creștin și pravilele lui și toată trista lui frumusețe” (Gala Galaction- *Mihai Eminescu*- Ed. Junimea, Iași-1987). Înțelegem din aceasta că schitul din Făt -Frumos din tei unde: „*Măine-n schit la Sfânta Ana/ Vezi găsi pe cel din stele/ Mângâierea vieții tale/ Mântuirea feței mele*”, este de fapt mănăstirea Agafton.

Ion Slavici, prietenul poetului, mărturisește că, în anul 1869, când erau la studii la Viena, Eminescu era un bun cunoscător al religiilor: „*Eu crescusem în biserică; iară el cunoștea, la vârsta de douăzeci de ani, nu numai învățăturile cuprinse în Evanghелиi, ci și pe ale lui Platon, pe ale lui Confuciu, Zoroastru și Buda și punea religiozitatea, orișicare ar fi ea, mai presus de toate*”. Acest citat cred că spune foarte mult în legătură cu atitudinea și cunoștințele lui Mihai Eminescu despre biserică și faptul că le cunoștea, la vârsta de 20 de ani, dovedește că el era interesat, încă din copilărie, de credința neamului românesc și a fost crescut de mic în acest spirit.

Monahia Agafia Moisa, fostă stareță la mănăstirea Agafton, le-a cunoscut bine pe surorile Raluca Iurașcu, maicile Fevronia, Sofia și Olimpiada Iurașcu, stareța mănăstirii, dar și pe Xenia Velisarie, nepoata lor, care a stat în aceeași chilie și după moartea lor a rămas stăpână în casă. Vasile Iurașcu a construit la Agafton două case, una pentru Fevronia și alta pentru Olimpiada și Sofia.

Agafia Moisa, vorbește și despre poetul Mihai Eminescu, din cele auzite de la celelalte măicuțe: „*Venea regulat în fiecare vară la maicile Iurașcu, mătușile lui. Povestea maica Olimpiada că venea la ele, stătea câte-o săptămână, se ruga în biserică și mai ales asculta cântarea maicilor de la strană. Îi plăcea cum cântă. Era totdeauna singuratic.... După ce s-a îmbolnăvit nu mai venea așa des. Dar maicile Iurașcu mereu plâneau și dădeau slujbe la preoții mănăstirii pentru sănătatea lui. La fel ne povestea și vara lui, maica Xenia Velisarie. Iar după ce a murit Eminescu, maicile îi făceau regulat colivă și parastas la biserică, în fiecare sâmbătă*”.

Aceste afirmații confirmă faptul că Mihai Eminescu era un om credincios, iar rugămintea lui din spovedania de la Mănăstirea Neamțului, din 8 noiembrie 1886 (de ziua sa onomastică) întărește acest lucru.

Părintele Constantin Galeriu, <http://1.bp.blogspot.com/zqAbnkfGJ-U/SWOxUuFds1I/AAAAAAAAAHY/5GSi6yWbclg/s1600-h/anania.jpg> într-un articol dedicat biografiei Mântuitorului Iisus Hristos în conștiința lui Mihai Eminescu, afirma: „*I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu Anania a descoperit pe paginile unui Molitfelnic de la Mănăstirea Neamț înscrisul unui duhovnic de o adâncă semnificație privind adevăratul suflet al poetului. În noiembrie 1886 Eminescu se retrage la Mănăstirea Neamț. Acolo s-a spovedit și s-a împărtășit, iar duhovnicul a înregistrat în cartea lui de slujbă, o dorință și rugămintea poetului, ca un testament anume: să fie îngropat pe malul mării, la umbra unei mănăstiri, de unde să audă chiar și dincolo, de pe celălalt tărâm al existenței: Lumina lină („Părinte, să mă îngropați la țărnițele mării și să fie într-o Mănăstire de Maici și să ascult în fiecare seară ca la Agafton cum cântă „Lumină lină”*”.

Redăm în continuare textul acestei frumoase rugăciuni: „*Lumină lină a sfintei slave, a Tatălui Ceresc, Celui fără de moarte, Celui Sfânt, Celui fericit: Iisus Hristoase, venind la apusul soarelui, văzând lumina cea de seară, lăudăm pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh, Dumnezeu. Vrednic ești, în toată vremea, a fi lăudat de glasuri cuvioase, Fiul lui Dumnezeu, Cel ce dai viață, pentru aceasta, lumea Te mărește*”.

Această afirmație a părintelui Galeriu, vine să confirme dorința lui Mihai Eminescu de a fi îngropat la malul mării, la umbra unei mănăstiri, ca să asculte cântecul preferat de mic copil de la mănăstirea Agafton- *Lumină lină*. Numai că, Eminescu în 1886, nu se retrage la mănăstirea Neamț pentru odihnă, ci este internat cu forța la ospiciul mănăstirii, unde poetul nu avea ce căuta, între bolnavii periculoși și agresivi, ceea ce i-a făcut mult rău poetului.

Viața monahală de la Agafton l-a ajutat pe Eminescu să-și formeze o concepție sănătoasă despre religie și biserică și rolul ei în viața societății românești: „*biserica păstrează limba și națiunea și e prin aceasta cea mai înaltă instituțiune de cultură*”. Biserica Ortodoxă este la Eminescu: „*maica spirituală a neamului românesc, cea care a născut unitatea limbei și unitatea etnică și care a fost azilul de mântuire națională în țări unde românul nu are Stat*”.

Toată viața lui Mihai Eminescu a cumpărat manuscrise vechi și cărți de religie, pe care le citea cu multă plăcere, pentru limba lor frumoasă, pentru datele istorice și religioase pe care le conțineau. În ele a găsit Eminescu, surse de inspirație în unele din poeziile sale și a luat atitudine în favoarea bisericii ortodoxe române, în momente de restriște.

Referindu-se la jertfa lui Iisus Hristos, în ziarul „Timpul” din 12 aprilie 1881, Eminescu spunea: „*A se sacrifica pe sine pentru semenii săi, nu din mândrie, nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenței umane, acel sâmbure de adevăr care dizolvă adâncă dizarmonie și asprimea luptei pentru existență ce bântuie natura întregă*”.

„*Ieri ai fost credința simplă- însă sinceră, adâncă
Împărat fuși Omenirii, crezu-n tine era stâncă.*”

Mihai Eminescu a fost profund creștin, afirmând că: „*Istoria omenirii este desfășurarea cugetării lui Dumnezeu. Nu se mișcă un fir de păr din capul nostru fără știrea lui Dumnezeu*”.

„*A pus în tine Domnul nemargini de gândire,
Ast, nemărginire de gând ce-i pusă-n tine
O lume e în lume și în vecie ține*”.
(Feciorul de împărat fără stea)

Poezia sa, cu profund mesaj religios, *Răsai asupra mea*, exprimă concepția poetului despre divinitate, el rugându-se Sfintei Marii să-l ajute în momentele grele din viața sa:

„*Răsai asupra mea, lumină lină,
Ca-n visul meu ceresc d-odinioară;
O, maică sfântă, pururi fecioară,
În noaptea gândurilor mele vină
.....
„Dă-mi tinerețea mea, redă-mi credința
Și reapari din cercul tău de stele;
Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie!”*”.

Mihai Eminescu a luat atitudine în *Curierul de Iași* asupra influenței austriece asupra Mitropoliei din Suceava, cea mai importantă și „cea mai însemnată în Orient prin spiritul ei”. El scrie în 1876: „*Și nu mai arde candela vecinică la capul binecredinciosului și de Hristos iubitorului Ștefan Voievod. Biserica lui Alexandru cel Bun în Suceava stă de 80 de ani în ruină; iar Mitropolia Sucevei cu moaștele Sf. Ioan cine se ngrijește de ea?...Singură Mitropolia Moldovei și a Sucevei e ab antiquo suverană, neatârnată de nici o patriarhie; acestei Mitropolii a Moldovei și Sucevei se datorește introducerea limbei române în biserică și stat, ea este mama neamului românesc*”.

Mihai Eminescu și-a dat seama de marea importanță pe care o are biserica strămoșească asupra menținerii spiritului național, a limbii române și a obiceiurilor poporului român, în condițiile de ocupație străină.

Mihai Eminescu apără biserica ortodoxă română și pe slujitorii ei, întrebându-se: „*Și religia umanității consistă tocmai în recunoașterea existenței unui principiu moral în istorie. Și n-a reprezentat Mitropolia Sucevei un principiu moral? N-a fost ea aceea care a dat razimul evanghelic populațiilor aservite în Polonia, n-a fost ea care a apărat intactă creștinătatea față cu agresiunea mahometană, n-a fost ea aceea care-n persoana li Varlaam Mitropolitul au făcut ca duhul sfânt să vorbească în limba neamului românesc, să redeie în graiul de miere al coborâtorilor armii române Sfânta Scriptură și preceptele blândului Nazarinean? N-a fost ea care s-a ridicat cu putere contra naționalizării, iudaizării*”.

bisericii creștine prin Luther și Calvin? Patriarhi și Mitropoliți au tăcut față de propășirea repede a reformației și dezbinării; Mitropolia Moldovei și a Sucevei au ridicat glasul contra lui Luther și au arătat totodată că reforma era în sine de prisos. Nu reformă – reîntoarcerea la vechea și toleranta comunitate bisericească, precum o încearcă astăzi unii catolici din Germania, era mântuirea omenirii” (M. Eminescu, *Opere IX. Publicistică*, 1870- 1877).

Eminescu apără proprietățile bisericii ortodoxe din Bucovina, afirmând că „națiunea, supt numele de confesiune e garanția dreptului și numele în care te bați, și că, apărând confesiunea proprietară de fapt a averilor, aperi averile drepte din moși- strămoși ale națiunii, pe care domnii politici pe picior mare ar vrea să le vadă secularizate- deși secularizarea, de ar fi posibilă, nu e decât în dreptul guvernului României” (*M. Eminescu- Scrieri politice*, D. Murărașu, Craiova, 1931). Guvernul austro-ungar au luat proprietățile mănăstirești din Bucovina, de pe urma cărora au obținut venituri importante, cu toată împotrivirea clerului bucovinean.

Referindu-se la problema interconfesională, Mihai Eminescu spune că „nici un neam de pe fața pământului nu are mai mult drept să ceară respectarea sa decât tocmai românul, pentru că nimene nu este mai tolerant decât dânsul”, dar în schimb, „pe pământurile noastre strămoșești, pe care nimene nu le stăpânește jure belli, am avea dreptul să cerem să ni se respecte limba și biserica, precum le-am respectat-o noi tuturor” (Idem- *Opere IX- Publicistică*).

Religiozitatea lui Mihai Eminescu a fost analizată, de-a lungul timpului, de mulți eminescologi, unii fiind de părere că Poetul a fost un om profund creștin, în viață și în opera sa, alții sunt de părere că el nu a fost un om religios, dar a cunoscut bine credința și biserica ortodoxă, despre care a scris în poeziile și publicistica sa.

Profesorul, preotul și criticul literar de origine română, **Theodor Damian** consideră că Eminescu era un credincios în adevărat sens al cuvântului. Nu neapărat un practicant fervent dar un om care credea cu adevărat în Dumnezeu. *„La o cercetare atentă, un interpret al sintezei eminesciene, un psiholog al religiei, mai ales, ar observa fără prea mare greutate spiritul religios al marelui poet (...). Simpla relatare, cu o incredibilă fervență a unor cuvinte ce țin de domeniul religiei ca: înger, cer, divin, icoană, sfințenie, candelă, Prea Curată, rai, profet, lumină, rugăciune, și multe altele dovedesc fără putință de tăgadă conștiința sa religioasă”*, preciza Theodor Damian în lucrarea sa „Idea de Dumnezeu în poezia lui Eminescu”.

„Mai mult decât atât: Eminescu Îl invocă pe Dumnezeu foarte des în poeziile sale, după cum Îl prezintă descriptiv; invocarea însă este rugăciune, este parte a unui dialog cu Dumnezeu”, precizează Theodor Damian în aceeași lucrare. Pentru a-și susține afirmațiile Theodor Damian apelează la poeziile lui Eminescu. De exemplu poemul „De-aș muri ori de-ai muri” în care apar versurile: „Dar de-i muri tu, înger de palidă lumină- O ce m-aș face- atunci, mărite Dumnezeu?” Drept exemplu este dată și poezia „Învierea”.

În poezia „Dumnezeu și Om” (inițial, *Christ*, 1873), Eminescu face o comparație între lumea veche credincioasă și lumea de azi, care și-a cam pierdut credința, criticând artiștii plastici contemporani, care în lucrările lor îl reprezintă pe Dumnezeu ca pe un rege pe tron:

*„Azi gândirea se aprinde ca și focul cel de paie-
Ieri ai fost credință simplă- însă sinceră, adâncă,
Împărat fuși Omenirei, crezu-n tine era stâncă...
Azi pe pânză te aruncă, ori în marmură te taie”*.

Preotul român din America, Theodor Damian, în „Credință și evlavie la Eminescu: poezia Christ”, spune despre Eminescu: „Într-adevăr, evlavia creștină ce se vede în acest poem reprezintă o constantă în viața lui Eminescu și o virtute pe care o cere și altora, în felul acesta propovăduind-o.”

Numai un om cu o astfel de trăire interioară poate ridica pietatea la nivel de program moral în vederea redresării națiunii”.

El încheie articolul său, cu un citat de Eminescu: „*Un dramaturg, trebuie să dea dovadă de mărinimie, frumusețe și curățenie, de pietate adevărat creștină, să fie onest, drept și bun ca litera Evangheliei*” (*Repertoriul nostru teatral*- 18, 30.01.1870).

Totodată este cunoscut faptul că Eminescu s-a implicat într-o campanie de strângere de fonduri pentru a-i ajuta pe călugării de la Muntele Athos. În special erau strânse fonduri pentru lăcașurile de cult unde se aflau și mulți monahi români. Mai precis, Eminescu s-a implicat personal pentru ajutorarea Arhimandritul Chiriac, starețul de la schitul atonit Cotlomuș printr-o campanie demarată în ziarul "Timpul", „*Acuma pentru întâia dată ne întâmpină o tendință într-adevăr vrednică de toată lauda. S.S. Arhimandritul Chiriac, român născut în Botoșani, a întreprins o călătorie prin țările noastre spre a aduna mai cu seamă cărți pentru înființarea unei biblioteci la schitul Cotlomușului, al cărui stareț este*”, scria poetul în numărul din 10 august 1878 al ziarului „Timpul”.

Vorbind despre religie, Mihai Eminescu scoate în evidență importanța Evangheliei în apropierea oamenilor de credință: „*Învățăturile lui Buddha, viața lui Socrate și principiile stoicilor, cărarea spre visarea chinezului Lao-tse, deși asemănătoare cu învățămintele creștinismului, n-au avut atâta influență, n-au ridicat atâta pe om ca Evanghelia, această simplă și populară biografie a blândului nazarinean a cărui inimă a fost străpunsă de cele mai mari dureri morale și fizice, și nu pentru el, pentru binele și mântuirea altuia... Nu nepăsare, nu dispreț: suferința și amărăciunea întreagă a morții au pătruns inima mielului simțitor și, în momentele supreme, au încolțit iubirea în inima lui și și-au încheiat viața pământească cerând de la tatăl- său din ceruri iertarea prigonitorilor. Astfel a se sacrifica pe sine pentru semenii săi, nu din mândrie, nu din sentiment de datorie civică, ci din iubire, a rămas de atunci cea mai înaltă formă a existenței umane, acest sâmbure de adevăr care dizolvă adâncă dizarmonie și asprimea luptei pentru existență ce bântuie natura întreagă*” (M. Eminescu- *Timpul* ,VI, nr.81, 12 aprilie 1881).

Părintele Constantin Galeriu, Bartolomeu Anania, Theodor Damian, importante fețe bisericesti, îi recunosc lui Mihai Eminescu o profundă gândire teologică de care majoritatea teologilor vremii nu se învredniceau. În schimb, o serie de scriitori, cu pretenție de eminescologi, au tratat problema creștinismului lui Eminescu așa cum au găsit de cuviință fiecare, unii considerându-l ateu, iar alții un poet profund creștin. Se face atâta filozofie pe baza credinței Poetului, încât, în final, ajungi la concluzia că Eminescu nu a fost un om religios. Și când te gândești că, de mic copil, Mihai Eminescu a fost crescut în spiritul credinței ortodoxe, participa cu părinții la slujbele din bisericuța familiei, împreună cu părinții și frații săi, respecta împreună cu familia sa sărbătorile religioase, se împărtășea, participa la slujbele de la Mănăstirea Agafton, unde asculta cu evlavie, cântarea corului- *Lumină lină*. Toate acestea au intrat în mintea și inima copilului și apoi a adolescentului Mihai, modelându-l în spiritul credinței ortodoxe, el cercetând cărțile religioase și Evanghelia, pe care o cunoștea din fragedă copilărie. Mai târziu, manuscrisele și cărțile religioase au fost în atenția Poetului, achiziționându-le cu sacrificii materiale și studiindu-le cu interes. La școală, Mihai Eminescu era printre cei mai buni elevi la limba română, istorie și religie. Cum poți să spui că Eminescu era ateu sau mai puțin religios, când dorea să fie îngropat lângă o mănăstire de maici, să audă cum se cântă *Lumină lină*, ca la Agafton, când în clipe de oboseală profundă ar fi dorit să fie călugăr, să trăiască în liniște într-o mănăstire, sau când scrie aceste versuri, în poezia *Rugăciune*:

„Noi, ce din mila sfântului
Umbră facem pământului,
Rugămu-ne-ndurărilor,
Luceafărului mărilor;
Ascultă-a noastre plângeri,
Regină peste îngeri,
Din neguri te arată,
Lumină dulce clară,
O, maică prea curată,
Și pururi fecioară,
Marie!”

Însuși Eminescu afirma: „*Eu sunt budist. Nefiind creștin simplu, ci creștin ridicat la puterea a 10-a, nu mi-e milă numai de-ai mei, mi-e milă de orice viețuiește, fie aceea un gândac, fie un animal, fie un grec, fie un sârb, fie un bulgar*” (mss. 2275 bis).

Chiar dacă mai târziu, Eminescu nu era un creștin practicant și activitatea sa obositoare nu-i permitea să meargă la biserică, nu înseamnă că el era mai puțin credincios, că nu respecta percepțiile creștine, că nu prețuia biserica și pe slujitorii ei. Întotdeauna Eminescu a luat apărarea bisericii ortodoxe române- *maica spirituală a neamului românesc*- a criticat în *Timpul* expansiunea catolicismului în România.

S-a spus, de către denigratori, că viața lui Eminescu n-a avut nimic creștin în ea, iar credința, din scrisul său, cu atât mai puțin. Din nou fals. Mihai Eminescu a fost un bun creștin ortodox, despre care Zoe Dumitrescu-Buşulenga („*Maica Benedicta*” de la Mănăstirea Văratec) afirma că „a iubit și apărât Ortodoxia românească”. „*Biserica? – se întreba, scriind, poetul; și tot el răspundea: „Creațiunea aceasta eminamente națională... Biserica lui Matei Basarab și a lui Varlaam (este) maica spirituală a neamului românesc, care a născut unitatea limbei și unitatea etnică a poporului*”.

Într-o supremă, genială intuiție și credință, Eminescu sintetizează totul într-o axiomă diamantină: „*Istoria omenirii este desfășurarea cugetării lui Dumnezeu. Nu se mișcă un fir de păr din capul nostru fără știrea lui Dumnezeu*” ...

Maica Benedicta a cercetat urmele lui Mihai Eminescu și a Veronicăi Micle la Mănăstirea Văratec, locurile ce au legătură cu cei doi poeți și aflând informații prețioase de la unele maici.

Hașdeu, această enciclopedie a culturii române, mărturisește: „*În toate epocile au fost poeți pe care flămânda sărăcie, uneori numai deșertăciunea, pentru o ticăloasă pomană însoțită de o mai ticăloasă laudă, îi încovoia tămâietori dinaintea celor puternici. În toate epocile s-au văzut, însă, și acele ființe semețe, înalte, vrednice de solia ce le-a dat-o Dumnezeu, care niciodată n-au întins o mână cerșetoare către vreo mărire pământească, către acei ce uită că nu săracii spălau picioarele lui Iisus, ci Iisus a spălat picioarele săracilor. Așa poet a fost Eminescu*”. Putem adăuga și opinia unui alt poet genial, contemporan cu noi- Nichita Stănescu: „*Mulți, foarte mulți, ar dori să scrie măcar un singur vers ca Mihai Eminescu, dar nimeni, absolut nimeni, n-ar accepta să trăiască măcar o singură clipă din viața Domniei Sale*”. Și, în final spune: „*România are 100 de poeți buni, 50 de poeți foarte buni, 10 poeți de geniu și un singur Eminescu*”.

Mergând astăzi pe urmele lui Eminescu la Agafton, găsim vechea bisericuță de lemn, renovată, unde se află două picturi ale mătușilor sale: Sofia și Olimpiada. În această biserică a intrat și s-a închinat de multe ori și Mihai, în vizitele sale la Agafton. În cimitirul mănăstirii se află mormântul Olimpiadei Iurașcu, care a fost stareță până la săvârșirea ei din viață. Biserica nouă, unde Mihai a participat la slujbe, este și astăzi loc de rugăciune, chiliile mătușilor sale, Fevronia și Sofia, fiind între timp refăcute.

„*Rugămu-ne-ndurărilor,
Luceafărului mărilor!
Din valul ce ne bântuie
Înalță-ne ne mântuie!
Privirea adorată
Asupra-ne coboară,
O, maică pre curată
Și pururi fecioară,
Marie!*”

Bibliografie:

1. George Călinescu-*Viața lui Mihai Eminescu* – Ed. Eminescu, 1973
2. Augustin Z. N. Pop-*Contribuții documentare la biografia lui Mihai Eminescu* – Ed. Academiei R.P.R., 1962
3. Gh. Ungureanu-*Eminescu în documente de familie*- Ed. Minerva Buc. 1977
4. I. D. Marin- *Eminescu la Ipotesti* – 1979
5. *Mihai Eminescu. O monografie în imagini*- Editura „Junimea”, Iași-2000
6. Mihaela Ion- *Prin anotimpuri la mormântul lui Eminescu*- ed. Andreas București, 2010

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

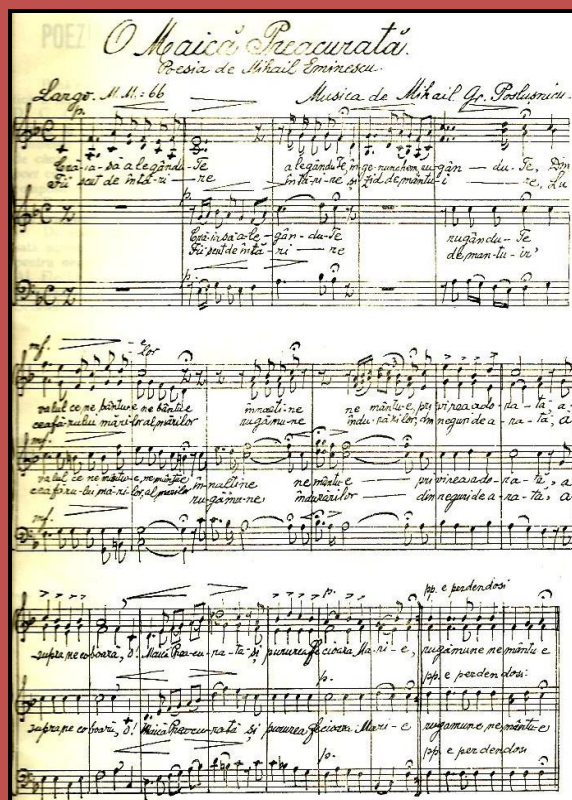
7.Mihai Eminescu- *Și când gândesc la viața-mi...* Editura Argeș Press, Pitești, 2001

8.Mihai Eminescu –*Opere IX- Publicistică- 1870- 1877*

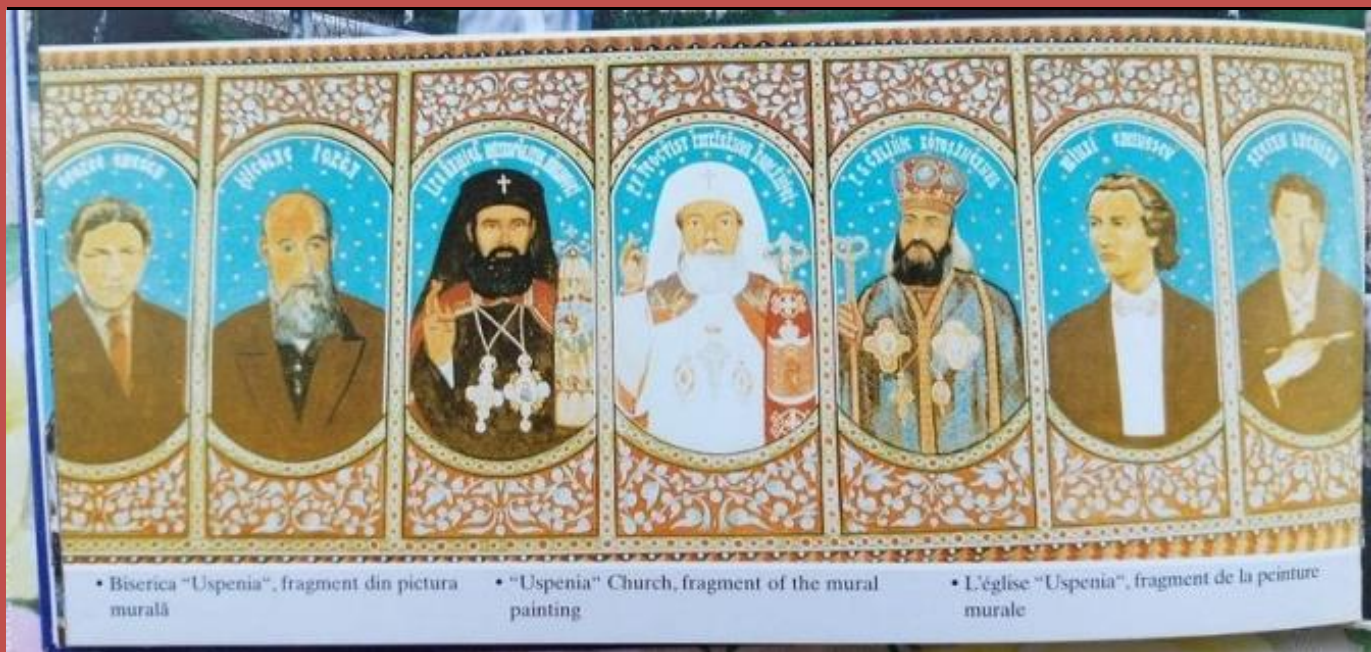
9.Vasile Gherasim- *În satul Eminovicenilor-* Cernăuți 1922, publicat în *Convorbiri literare* nr.11 din noiembrie 1922).

Ilustrată cu Eminescu și Sf. Mihail și Gavril

Partitură „O Maică, precurată” de M. Poslušnicu

• Biserica "Uspenia", fragment din pictura murală

• "Uspenia" Church, fragment of the mural painting

• L'église "Uspenia", fragment de la peinture murale

Frescă de la Biserica Uspenia Botoșani

AVRAM IANCU - 200!

Nr.5(45/Mai 2024)

Cartea Mea e și a Ta! ISSN 2734-6889 - ISSN-L 2734 - 6889

